

РОЗДІЛ 6

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.9

СУБ'ЄКТИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОСУДДЯ

SUBJECTS OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE FIELD OF EXPERT ENSURING JUSTICE

Агапова О.В., к.ю.н, старший науковий співробітник відділу
аспірантури та докторантури

*Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз
імені Заслуженого професора М.С. Бокаріуса*

Статтю присвячено дослідженню суб'єктів публічного адміністрування у сфері експертного забезпечення правосуддя в Україні, формуванню нових для галузі адміністративного права підходів з удосконалення даного напрямку правового регулювання. Опрацювання різних наукових робіт із проблем розвитку публічного адміністрування в Україні дозволило автору сформулювати уявлення про систему суб'єктів, діяльність яких безпосередньо впливає на формування та розвиток сфери експертного забезпечення правосуддя в Україні.

Ключові слова: публічне адміністрування, суб'єкти публічного адміністрування у сфері експертного забезпечення правосуддя, адміністративно-правове регулювання, сфера експертного забезпечення правосуддя, судово-експертна діяльність, публічна послуга, адміністративна послуга, публічне адміністрування у сфері експертного забезпечення правосуддя.

Статья посвящена исследованию субъектов публичного администрирования в сфере экспертного обеспечения правосудия в Украине, формированию новых для области административного права подходов к усовершенствованию данного направления правового регулирования. Анализ различных научных работ по проблемам развития публичного администрирования в Украине позволил автору сформировать представление о системе субъектов, деятельность которых непосредственно влияет на формирование и развитие сферы экспертного обеспечения правосудия в Украине.

Ключевые слова: публичное администрирование, субъекты публичного администрирования в сфере экспертного обеспечения правосудия, административно-правовое регулирование, сфера экспертного обеспечения правосудия, судебно-экспертная деятельность, публичная услуга, административная услуга, публичное администрирование в сфере экспертного обеспечения правосудия.

The article is devoted to the study of the subjects of public administration in the field of expert ensuring of justice in Ukraine, the formation of new approaches for improving the field of legal regulation for the field of administrative law. Working out various scientific works on the problems of development of public administration in Ukraine, allowed the author to form an idea about the system of subjects, whose activities directly influence the formation and development of expert ensuring of justice in Ukraine. Analysis and definition of concepts "public administration", "subject of public administration", "forensic expert activity" helped to identify the main areas of public administration in the field of expert ensuring justice.

The author focuses on the types of public services provided by the public administration actors in the field of expert ensuring justice. It is emphasized that certain types of public services are necessarily subject to licensing for a specific type of activity. According to the results of the analysis of legislation, it was established that the subjects of public administration in the field of expert ensuring of justice, in addition to conducting forensic examinations and expert studies, also have the right to conduct educational activities in the field of higher or postgraduate education.

It was established that in the competence of the Hon. Prof. M.S. Bokarius Kharkiv Research Institute of Forensic Examinations includes the training of higher education graduates at the third (educational and scientific) and scientific levels of higher education (Doctors of Philosophy and Doctors of Sciences) and the conduct of educational activities in the field of postgraduate education, and the competence of the Institute of Law and Postgraduate Education of the Ministry of Justice of Ukraine exclusively has the right to conduct educational activities in the field of postgraduate education.

Proceeding from the public-law nature of the activities of public administration entities in the field of expert ensuring of justice, the author proposes to classify all subjects as: 1) management entities that formulate and implement state policy in the field of expert ensuring of justice; 2) subjects of public administration who are directly empowered to meet the needs of the population in the field of expert ensuring of justice.

Key words: public administration, subjects of public administration in field of expert ensuring justice, administrative regulation, field of expert ensuring justice, forensic expert activity, public service, administrative service, public administration in field of expert ensuring justice.

Постановка проблеми. В умовах трансформації системи державного управління, орієнтованої на потреби та запити людей, актуалізуються напрями наукових досліджень, спрямовані на визначення адміністративно-правових механізмів публічного адміністрування в різних сферах державного або суспільного життя. Не викликає сумніву те, що головна роль у питаннях задоволення публічних інтересів належить суб'єктам публічного адміністрування як обов'язковим учасникам адміністративно-правових відносин. Зважаючи на це, а також динамічний розвиток і появу нових напрямів експертної діяльності, дослідження системи суб'єктів публічного адміністрування у сфері ек-

спертного забезпечення правосуддя їх напрямів діяльності, на наш погляд, є актуальним завданням.

Мета дослідження полягає у встановленні кола суб'єктів публічного адміністрування у сфері експертного забезпечення правосуддя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню розвитку публічного адміністрування в Україні присвятили свої роботи такі вчені, як: В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, В.М. Бевзенко, В.М. Гарашук, В.В. Галунько, Г.А. Гончаренко, Н.П. Матюхіна, Р.С. Мельник, Т.Є. Кагановська, В.К. Колпаков, О.С. Проневич, А.Т. Комзюк, О.Ю. Салманова, С.І. Чернов, П.В. Діхтієвський та інші.

Проте, незважаючи на наявність великої кількості наукових праць, присвячених публічному адмініструванню, питання щодо визначення кола суб'єктів публічного адміністрування, що здійснюють свою діяльність у сфері експертного забезпечення правосуддя, у наявних дослідженнях розглядалося фрагментарно.

Виклад основного матеріалу. У галузі адміністративного права науковці неодноразово приділяли увагу питанням визначення суб'єктів публічного адміністрування. Підтримуємо думку, висловлену Ю.П. Битяком і Н.П. Матюхіною, які вважають, що поняття «публічна адміністрація» доцільно розглядати у вузькому та широкому сенсі. Так, у широкому значенні до публічної адміністрації, крім органів публічної влади, відносять також органи, які не входять до неї організаційно, але виконують делеговані нею функції. У вузькому значенні під «публічною адміністрацією» розуміють органи державної виконавчої влади й органи місцевого самоврядування як складники системи органів публічної влади. Публічна адміністрація – це сукупність суб'єктів публічної влади, ключовими структурними елементами якої є органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування, а також інші суб'єкти, які мають повноваження забезпечувати виконання закону та виконувати інші публічно-управлінські функції в публічних інтересах [1, с. 30].

Схожій думки додержуються Р.С. Мельник та В.М. Бевзенко, які основним суб'єктом реалізації публічного адміністрування вважають публічну адміністрацію, що об'єднує у собі суб'єктів, головним завданням яких є виконання Конституції та законів України. Так, до суб'єктів публічної адміністрації вони пропонують відносити органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування; суб'єктів делегованих повноважень (коли вони виконують функції органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування). Водночас адміністративісти підкреслюють, що, зважаючи на динамічність розвитку суспільно-державних відносин і появу донедавна невідомих учасників таких відносин, до переліку суб'єктів публічної адміністрації також варто зарахувати національні комісії регулювання природних монополій; установи публічного права; фонди публічного права; суб'єктів делегованих повноважень. Цілоком погоджуємося із цією позицією, відповідно до якої установами публічного права можна визначити: освітні, освітньо-виховні установи; установи соціальної реабілітації; лікувально-профілактичні установи; наукові, науково-дослідні установи (Національна академія правових наук України, Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз ім. М.С. Бокаріуса Міністерства юстиції України) та інші [2, с. 42, 158, 163–164].

Цілоком очевидно, що публічне адміністрування у сфері експертного забезпечення правосуддя являє собою систему суб'єктів, які, здійснюючи як судово-експертну, так і інші види діяльності, виступають учасниками адміністративно-правових відносин.

У цьому контексті доречно зупинитись на дослідженні судово-експертної діяльності. Т.В. Авер'янова, Р.С. Белкін, Ю.Г. Корухова, О.Р. Росинська зазначали, що судово-експертна діяльність є системною дій і пов'язаних із ними правовідносин, що здійснюються в процесі судочинства уповноваженими органами й особами, із призначення, організації і проведення судових експертиз [3, с. 440]. На переконання Г.О. Стрілець, судово-експертна діяльність – це врегульована законодавством діяльність судово-експертних установ, спрямована на проведення незалежних судових експертиз унаслідок об'єктивного, всебічного і повного дослідження з дотриманням сучасних досягнень науки і техніки, організація роботи судово-експертних установ загалом та їх структурних підрозділів, їх науково-методичне і інформаційне забезпечення, підбір і підготовка судово-експертних кадрів [4, с. 8].

З урахуванням наведених позицій зазначимо, що, на нашу думку, діапазон напрямів публічного адміністрування у сфері експертного забезпечення правосуддя значно ширший і не обмежується проведенням судових експертиз та експертних досліджень. За своєю природою сфера експертного забезпечення правосуддя, окрім судово-експертної діяльності, включає інші види діяльності суб'єктів публічної адміністрації, наприклад: освітню, наукову, міжнародну тощо. Вважаємо, що до суб'єктів публічної адміністрації належать не тільки ті суб'єкти, які безпосередньо здійснюють судово-експертну діяльність, а й ті, що мають право надавати публічні послуги у сфері експертного забезпечення правосуддя.

Чинне законодавство України містить норми, які дають визначення поняттям «публічні послуги» та «адміністративні послуги». Варто почати з того, що згідно із пп. «б» п. 2 ст. 3 Закону України від 14 жовтня 2014 р. № 1700–VII «Про запобігання корупції», суб'єктами, на яких поширюється дія цього Закону, є особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а саме особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, **але надають публічні послуги** (аудитори, нотаріуси, приватні шоферів, оцінювачі, а також **експерти**, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи, визначені законом) [5].

Досліджуючи суб'єктів публічного адміністрування, Н.О. Максименцева зазначила, що суб'єктом адміністрування може бути як державний орган, орган місцевого самоврядування загалом, так і посадова особа органу, що реалізує свою компетенцію, водночас маючи можливість здійснювати її з певною свободою розсуду, обираючи з кількох юридично допустимих рішень те, яке він вважає найкращим за конкретних обставин (дискреційні повноваження) [6, с. 118].

Загалом підтримуючи такий підхід, зазначимо, що експерти прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та мають право надавати публічні послуги в результаті здійснення своїх повноважень.

У ст. 1 Закону України від 6 вересня 2012 р. № 5203-VI «Про адміністративні послуги» термін **адміністративна послуга** визначено як результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону. Особливості здійснення оплати за надання адміністративних послуг (адміністративний збір) регламентовано ст. 11 цього Закону, так, у ч. 5 зазначено, що плата за надання адміністративної послуги (адміністративний збір) вноситься суб'єктом звернення одноразово за весь комплекс дій та рішень суб'єкта надання адміністративних послуг, необхідних для отримання адміністративної послуги (включаючи вартість бланків, **експертиз**, здійснюваних суб'єктом надання адміністративної послуги, отримання витягів із реєстрів тощо) [7].

Важливо зауважити, що сьогодні важко дати однозначну відповідь стосовно можливості розгляду діяльності із проведення судової експертизи та експертних досліджень як адміністративної послуги. На наш погляд, зазначене питання є дискусійним і потребує подальших наукових досліджень.

До платних послуг у сфері експертного забезпечення правосуддя можна віднести, наприклад, ті, які надаються науково-дослідними установами судових експертиз Міністерства юстиції України. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 27 липня 2011 р. № 804 «Деякі питання надання платних послуг науково-дослідними

установами судових експертиз Міністерства юстиції», до платних послуг належить: 1) проведення судових експертиз, обстежень і досліджень у кримінальному провадженні на замовлення підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, їхніх захисників, законного представника, потерпілого, його представника та законного представника; 2) проведення судових експертиз у цивільних та господарських справах, а також справах адміністративної юрисдикції (адміністративних справах); 3) на замовлення фізичних чи юридичних осіб проведення експертних досліджень із застосуванням засобів і методів судової експертизи, результати яких оформлюються як висновки експертних досліджень, надання консультацій, що потребують спеціальних знань; 4) проведення навчання (стажування) фахівців, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, з метою присвоєння (підтвердження) кваліфікації судового експерта встановленим Законом України «Про судову експертизу» порядком; 5) проведення наукових робіт, наукових і науково-технічних експертиз; 6) підготовка, видання та розповсюдження збірників наукових робіт і методичних посібників; 7) проведення науково-практичних семінарів, конференцій, симпозіумів із питань теорії та практики судової експертизи і криміналістики; 9) підготовка наукових кадрів вищої кваліфікації та ін. [8].

Маємо підстави зазначити, що у сфері експертного забезпечення правосуддя можна виокремити суб'єктів публічної адміністрації, які, окрім проведення судових експертиз та експертних досліджень, мають право надавати інші види послуг. Варто зазначити, що такі види послуг підлягають ліцензуванню за конкретним видом діяльності. Це, зокрема, стосується отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності у сфері вищої або післядипломної освіти. Так, наприклад, Інститут права та післядипломної освіти Міністерства юстиції України за програмою підготовки з теоретичних, організаційних і процесуальних питань судової експертизи здійснює підготовку (стажування) фахівців, які не є працівниками державних спеціалізованих установ та мають намір отримати та / або підтвердити кваліфікацію судового експерта [9].

Водночас, згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 13 червня 2018 р. № 1253-л «Про ліцензування освітньої діяльності» [10], Харківським науково-дослідним інститутом судових експертиз ім. М.С. Бокаріуса Міністерства юстиції України, у межах встановленого ліцензованого обсягу, здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковий) та науковому рівнях вищої освіти для здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії та доктора наук.

Варто зазначити, що з моменту отримання ліцензії установа (заклад) як суб'єкт публічної адміністрації отримує право на провадження визначеного ним виду діяльності з метою надання послуги, щонайменше на меті задоволення «публічного інтересу».

Отже, усіх суб'єктів у сфері експертного забезпечення правосуддя можна класифікувати на дві групи: 1) суб'єктів управління у сфері експертного забезпечення правосуддя, які формують та / або реалізують державну політику в цій сфері (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство юстиції України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство освіти і науки України й ін.); 2) суб'єктів

публічної адміністрації у сфері експертного забезпечення правосуддя, які безпосередньо уповноважені задовольняти потреби населення.

З огляду на те, що експертну діяльність безпосередньо здійснюють суб'єкти, визначені в ст. 7 Закону України від 25 лютого 1994 р. № 4038–ХІІ «Про судову експертизу», доречним, на наш погляд, буде віднесення їх до групи суб'єктів публічної адміністрації у сфері експертного забезпечення правосуддя. До цих суб'єктів належать такі:

- науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України;
- науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров'я України;
- експертні служби Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України [11].

Поруч із переліченими суб'єктами до цієї групи також входять атестовані судові експерти, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, та інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань у порядку та на умовах, визначених Законом України «Про судову експертизу», які також мають право здійснювати судово-експертну діяльність.

Отже, до суб'єктів публічної адміністрації у сфері експертного забезпечення правосуддя будемо відносити державні організації (установи, заклади) та інших суб'єктів, які за законом наділені повноваженнями забезпечувати виконання законів України та діяти в публічних інтересах.

Висновки:

1. Аналіз наукових підходів учених у галузі адміністративного права дозволив визначити, що до системи суб'єктів публічного адміністрування можна віднести органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування; суб'єктів делегованих повноважень; посадових осіб відповідного органу, а також інших суб'єктів, які мають повноваження забезпечувати виконання закону та здійснювати інші публічні функції.

2. Установлено, що суб'єкти публічного адміністрування у сфері експертного забезпечення правосуддя є учасниками адміністративно-правових відносин.

3. Зроблено висновок, що специфіка публічного адміністрування у сфері експертного забезпечення правосуддя впливає на формування напрямів діяльності суб'єктів публічної адміністрації, серед яких, окрім судово-експертної діяльності, виокремлено освітню, наукову, організаційну, міжнародну й інші види діяльності.

4. Запропоновано всіх суб'єктів у сфері експертного забезпечення правосуддя класифікувати на дві групи, як-от: 1) суб'єкти управління, які формують та реалізують державну політику у сфері експертного забезпечення правосуддя; 2) суб'єкти публічної адміністрації, які безпосередньо уповноважені задовольняти потреби населення у сфері експертного забезпечення правосуддя.

Підсумовуючи, маємо підстави зазначити, що *систему суб'єктів у сфері експертного забезпечення правосуддя* будемо розуміти як сукупність суб'єктів управління та суб'єктів публічної адміністрації, діяльність яких спрямована на реалізацію державної політики, здійснення судово-експертної діяльності та надання інших публічних послуг із метою задоволення публічного інтересу в цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Основи публічного адміністрування : посібник для підготовки до іспиту / Ю.П. Битяк та ін. ; за заг. ред. Н.П. Матюхіної. Харків : Право, 2016. 128 с.
2. Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право : навчальний посібник / за заг. ред. Р.С. Мельника. Київ : Ваіте, 2014. 376 с.
3. Криміналістика : учебник для вузов / Т.В. Аверьянова и др. Москва : Норма, 2008. 992 с.
4. Стрілець Г.О. Генезис системи судово-експертних установ в Україні та напрямки їх діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2009. 16 с.
5. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700–VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.

6. Максименцева Н.О. Публічне адміністрування у галузі використання і охорони надр в Україні : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2018. 583 с.
7. Про адміністративні послуги : Закон України від 6 вересня 2012 р. № 5203–VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 32. Ст. 409.
8. Деякі питання надання платних послуг науково-дослідними установами судових експертиз Міністерства юстиції : постанова Кабінету Міністрів України від 27 липня 2011 р. № 804. *Офіційний вісник України*. 2011. № 57. Ст. 2296.
9. Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів : наказ Міністерства юстиції України від 3 березня 2015 р. № 301/5. *Офіційний вісник України*. 2015. № 17. Ст. 468.
10. Про ліцензування освітньої діяльності : наказ Міністерства освіти і науки України від 13 червня 2018 р. № 1253-п. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pravo-diyalnosti/2018/06/25/1253.pdf> (дата звернення: 10.04.2019)
11. Про судову експертизу : Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038–XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 28. Ст. 232.

УДК 342.9

НЕСУДОВІ ДЕРЖАВНІ ОРГАНИ ЯК СУБ'ЄКТИ ДОТРИМАННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

NON-JUDICIAL PUBLIC AUTHORITIES AS ENTITIES OF EXERCISE OF RIGHT TO FAIR TRIAL IN CASES OF ADMINISTRATIVE OFFENCES

Діденко С.В., аспірант кафедри адміністративного і господарського права
Запорізький національний університет

Стаття присвячена дослідженню реалізації права на справедливий суд на рівні несудових державних органів, які уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення. У статті аналізується необхідність і доцільність дотримання державними органами гарантій, які є частиною права на справедливий суд, з огляду на положення національного законодавства та з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. Окрему увагу приділено зіставленню розгляду справ про адміністративні правопорушення на рівні судових і несудових органів. На прикладі конкретних рішень Європейського суду з прав людини визначено сферу дії права на справедливий суд у досліджуваній темі. За результатом дослідження зроблено висновки з удосконалення національного законодавства.

Ключові слова: право на справедливий суд, адміністративні правопорушення, несудові державні органи, адміністративні органи, Європейський суд з прав людини.

Статья посвящена исследованию реализации права на справедливый суд на уровне несудебных государственных органов, которые уполномочены рассматривать дела об административных правонарушениях. В статье анализируется необходимость и целесообразность соблюдения государственными органами гарантий, являющихся частью права на справедливый суд, исходя из положений национального законодательства и с учетом практики Европейского суда по правам человека. Отдельное внимание уделено сопоставлению рассмотрения дел об административных правонарушениях на уровне судебных и несудебных органов. На примере конкретных решений Европейского суда по правам человека определена сфера действия права на справедливый суд в исследуемой теме. По результатам исследования сделаны выводы по усовершенствованию национального законодательства.

Ключевые слова: право на справедливый суд, административные правонарушения, несудебные государственные органы, административные органы, Европейский суд по правам человека.

The article is devoted to research of exercise of right to fair trial at the non-judicial public authorities level, which competent hearing of cases of administrative offences. In the article has been demonstrated development of implementation of right to fair trial into national legislation. Has been analysed a general procedure for cases of administrative offences and defined its sameness for judicial and non-judicial public authorities. At the theoretical level procedure for cases of administrative offences determines as administration of justice and administrative procedure in the national legislation. Possibilities for using the right to fair trial according art. 6 Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, were analysed at the theoretical and practical level. At the practical side theme include national legislation and European's Court of Human Rights practice. Application of safeguards art. 6 Convention on the hearing of cases of administrative offences, in the criminal part of the right to fair trial, substantiated on particular cases ECHR, determined the criteria of assimilation administrative and criminal offences. In the article compared elements of the right to fair trial, which can be used by administrative authorities. Based on a review of particular ECHR judgments was studied and explained realization of the right to fair trial on the administrative offences level. In a results of the research conclusions were drawn about necessity application of the right to fair trial by administrative authorities, and made suggestions for improving national legislation.

Key words: right to fair trial, administrative offences, non-judicial public authorities, administrative authorities, European Court of Human Rights.

Постановка проблеми. Приєднавшись до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, наша держава взяла на себе зобов'язання з дотримання європейських стандартів прав людини, зокрема права на справедливий суд. Реалізація такого права на національному рівні є важливим завданням держави, як з погляду дотримання міжнародних зобов'язань, так і для створення в суспільстві виправданої впевненості у справедливості суду. Не викликає сумніву те, що національні судові органи є суб'єктами втілення права на справедливий суд під час здійснення правосуддя. Проте у сфері адміністративно-деліктних від-

носин правом розгляду справ про адміністративні правопорушення, крім судів, наділені численні державні органи та їх посадові особи. У зв'язку із цим постає питання, чи поширюються та в якому обсязі гарантії права на справедливий суд під час розгляду справ про адміністративні правопорушення несудовими органами.

Стан дослідження. Право на справедливий суд досліджували багато науковців: М.М. Гімон, В.В. Городовенко, Н.М. Грень, М.Л. Ентін, В.К. Колпаков, Т.О. Коломоєць, Ю.І. Матаг, Е.Л. Трегубов та інші. Питанням розгляду справ про адміністративні правопорушення присвячені